

Справа «Карман проти Росії» (“Karman v. Russia”)

У рішенні, ухваленому 14 грудня 2006 року у справі *«Карман проти Росії»*, Суд постановив, що:

- було порушено ст. 10 Конвенції;
- не було необхідності розглядати окремо скаргу щодо порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику 1 000 євро як компенсацію моральної шкоди.

Обставини справи

Заявник Анатолій Володимирович Карман є громадином Росії, народився 1957 року і мешкає у м. Волгограді. Він є генеральним директором та головним редактором газети “Городские вести”.

У вересні 1994 року заявник опублікував статтю під заголовком “У сліпому чаді”. У ній він виклав свої особисті враження від спілкування з учасницею Руху за російське національне єднання (далі – Рух). Попередньо п. Карман прослухав її виступ на зборах, організованих п. Терентьєвим, котрого він назвав у статті «місцевим неофашистом». Жінка почувалася скривдженою від складних економічних та соціальних перетворень у Росії. Адже вони негативно позначилися на її щоденному існуванні. У негараздах вона звинувачувала євреїв. Вона зізналася, що була відданою читачкою газети «Колокол», яка видавалась під керівництвом п. Терентьєва. Критика, виражена заявником у статті, стосувалася також і згаданої газети. П. Карман завершував свій матеріал аналізом тодішньої політичної ситуації загалом. Насамкінець автор засуджував суспільний паразитизм і так зване полювання на відьом.

П. Терентьєв звернувся до суду з позовом, стверджуючи, що стосовно нього було вчинено наклеп. Позивач скаржився, зокрема, на те,

що автор статті називав його неофашистом. Суд задовольнив позов п. Терентьєва.

Заявник оскаржив відповідне рішення. Його скаргу підтримав прокурор району, який повідомив суду про те, що за фактом матеріалів, опублікованих у газеті «Колокол», було порушено кримінальну справу і розпочато розслідування щодо розпалювання етнічної ненависті.

П. Карман підтверджував свою скаргу експертним висновком та десятьма витягами з газети «Колокол». Він також звернувся з клопотанням зупинити апеляційне провадження до часу закінчення розслідування кримінальної справи щодо п. Терентьєва. Суд відхилив це клопотання, однак взяв до уваги експертні висновки, зроблені у ході кримінального провадження щодо п. Терентьєва.

Зрештою відповідне рішення проти заявника було скасовано, а справу повернуто на новий розгляд.

У той самий час було закрито кримінальну справу проти п. Терентьєва на підставі відсутності у його діях ознак складу відповідного злочину.

У серпні 2001 року районний суд ухвалив нове рішення, в якому знову визнав заявника винним у вчиненні клепу щодо п. Терентьєва. Суд, зокрема, відзначив, що називання п. Терентьєва «неофашистом» було неправдивим та образливим для нього, оскільки він був сином ветерана Другої світової війни та відомим громадським діячем. Суд також звертав увагу на те, що п. Терентьєв не був членом жодної неофашистської організації, а кримінальну справу за звинуваченням його у розпалюванні етнічної ненависті було закрито.

Зміст рішення Суду

Заявник скаржився на порушення ст. 10 та ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд передусім відзначив, що статтю заявника слід розглядати як складову політичних дебатів щодо справи загального громадського

значення. А відтак, аби виправдати втручання у такому випадку, мають бути наведені дуже вагомні причини.

Суд не міг погодитись із вузьким розумінням поняття «неофашист», яке взяте за основу внутрішніми судами. Адже під словом «неофашист» суди передбачали членство у неофашистській організації. Суд зауважив, що висновки, зроблені у процесі кримінального провадження щодо п. Терентьєва, підтверджували наявність у публікаціях газети «Колокол» численних ворожих нападків на релігію та символіку євреїв, а також вигаданих історій про «світове єврейське масонство». З огляду на це, Суд зауважив, що висловлювання «місцевий неофашист» слід розуміти у сенсі, яке надавав йому заявник, маючи на увазі особу, котра підтримує ідеологію расової дискримінації та антисемітизм.

На відміну від внутрішніх судів, Суд вважав, що висловлювання «місцевий неофашист» слід розглядати як оціночне судження, а не як твердження про факт. Суд нагадав, що він у зв'язку з цим постійно підкреслює, що правдивість оціночних суджень не може бути підтверджена доказами, на відміну від тверджень про факти, які можуть бути наочно продемонстровані. Вимогу довести правдивість оціночного судження не можна було виконати. А отже, така вимога, у своїй сутності, була порушенням свободи думки. Втім, Суд зауважив, що навіть оціночне судження може бути визнане надмірним, якщо воно позбавлене будь-якого фактичного підґрунтя. Стосовно ж випадку заявника Суд вказав, що п. Карман подав на підтвердження своєї позиції різні документи, зокрема низку номерів газети «Колокол» та кілька висновків незалежних експертів. Усі експерти одностайно сходилися у тому, що відповідні публікації у газеті «Колокол» були за характером антисемітськими та ґрунтувались на ідеології, подібній до тієї, що лежала в основі націонал-соціалізму.

Суд зауважив, що зазначені матеріали мали бути взяті до уваги під час вирішення питання про те, чи оціночні судження заявника могли вважатися прийнятними коментарями.

Суд зауважив, що, крім представлення згаданих матеріалів, заявник звертався до суду з клопотанням провести додаткову експертизу. Однак суд, котрий провадив новий розгляд справи, вирішив, що йому достатньо буде висновків, отриманих у ході розслідування кримінальної справи щодо п. Терентьєва.

Суд далі відзначив, що він був вражений неузгодженістю підходу внутрішніх судів до вирішення справи п. Кармана. Адже, з одного боку, вони вимагали від заявника доказів на підтвердження його тверджень, а з іншого – відмовилися взяти до уваги ті докази, що були ним зібрані і подані.

Суд також нагадав свій колишній висновок про те, що не слід порівнювати стандарт точності, який має бути застосований судом до оцінки обґрунтованості кримінальних звинувачень проти особи, із тим підходом, яким доцільно скористатися, оцінюючи висловлювання журналіста щодо питань суспільного значення. Адже у випадку оцінювання журналістських висловлювань послуговуються категоріями моралі.

Далі Суд вказав на загальне значення журналістів та преси в цілому у переданні інформації та ідей про справи громадського значення. Суд нагадав, що він погоджується із можливістю поширення навіть таких ідей, які можуть когось ображати, шокувати чи бентежити. У світлі цих міркувань Суд дійшов висновку, що висловлювання «місцевий неофашист» для позначення політичних уподобань п. Терентьєва не перевищило припустимих меж критики.

Суд зазначив, що підхід, застосований національними судами для вирішення справи, не відповідав принципам, закладеним у

ст. 10 Конвенції, адже суди не навели достатньо аргументів для виправдання втручання. Тому Суд дійшов висновку, що втручання не було пропорційним до поставленої цілі і не було необхідним у демократичному суспільстві. Відтак, Суд постановив про порушення ст. 10 Конвенції.

Суд визнав, що скарги щодо можливого порушення ст. 6 Конвенції відповідали, у своїй сутності, тим, що він вирішив в межах ст. 10 Конвенції. Тому Суд визнав, що не було необхідності розглядати ці питання знову.